

Les 2. EEN DOORGAANDE LIJN?

Het is voor een eerlijk en open contact tussen protestanten en katholieken van doorslaggevend belang of er na de apostolische tijd inderdaad een doorgaande lijn of een breuk is geweest met de apostolische overlevering.

Wanneer er een breuk is geweest, dan zijn de katholieke elementen, die we bij de kerkvaders aantreffen, onbijbels en zijn ook de typische katholieke leringen, die daaraan zijn ontleend, onbijbels. Dan moeten wij, als protestanten, die leringen afwijzen en kunnen we, wat een aantal essentiële punten van ons geloof betreft, niet dichter bij elkaar komen.

Is er evenwel een doorgaande lijn, dan kunnen we die katholieke elementen als legitiem evangelisch erkennen. Dan kunnen we in onze bijbeluitleg van kerkvaders en van katholieken nog iets leren en onze eigen protestantse visie ermee verrijken. Zo kunnen we, na eeuwenlange scheiding op grond van essentiële leerstellige verschillen, naar elkaar toegroeien.

Hoe onderzoeken we of er een doorgaande lijn of een fatale breuk is geweest? Als er een doorgaande lijn is geweest, dan moeten we bij de schrijvers uit de na-apostolische tijd, de apostolische vaders, in ieder geval voor hun ideeën aanknopingspunten in de Bijbel kunnen vinden. Het moet herkenbaar zijn dat ze van de apostelen zelf dit soort onderricht hebben ontvangen.

In ons onderzoek moeten we er bovendien rekening mee houden, dat de apostelen meer hebben gepredikt dan er opgeschreven werd. Van de meeste apostelen zijn geen schriftelijke aantekeningen over hun prediking bewaard gebleven. De apostolische vaders, die de prediking van de apostelen hebben gehoord, kunnen dus ook leringen uit hun preken hebben overgenomen. Wanneer we bij verschillende apostolische vaders of kerkvaders dezelfde ideeën vinden, kan dat een aanwijzing zijn dat ze een gemeenschappelijke oorsprong hebben: de apostolische prediking.

Augustinus (354-430) gaf in verband met de kinderdoop het volgende 'bewijs' voor apostolische echtheid van een kerkelijk gebruik:

"Wanneer een kerkelijk gebruik algemeen is en niet door een concilie ingesteld, maar altijd in acht is genomen, gelooft men met het volste recht dat het zeker door de apostelen is overgeleverd" (De Baptismo, IV,31).

We kunnen, zo lijkt me, als een veilige algemene richtlijn aanhouden dat leringen en gebruiken die geen strijd binnen de gemeenten hebben opgeleverd, maar in de kerk algemeen werden geaccepteerd, waarschijnlijk van apostolische oorsprong zijn.

De belangrijkste schrijvers uit de na-apostolische tijd (100-150 n.Chr.), die de apostelen nog hebben gekend, zijn Polycarpus, Ignatius en Clemens.

We zullen dus zien wat een studie van hun geschriften in dit verband oplevert. We beginnen hieronder met een algemene introductie.

Ignatius van Antiochië (+ 107)

Ignatius was bisschop van Antiochië in Syrië, het nieuwe centrum van de algemene kerk. Volgens de kerkhistoricus Eusebius was hij [de tweede opvolger van Petrus](#) als bisschop van Antiochië in Syrië. Hij moet dus tot de jaren 65 de prediking van Petrus hebben gehoord. Op zijn laatste reis naar Rome bezocht hij Philadelphia, Sardes en Smyrna. Daar maakte hij kennis met Polycarpus, de bisschop van Smyrna. Hij is ook in Filippi geweest. Daaruit blijkt dat er een netwerk van verbindingen bestond tussen de verschillende jonge christengemeenten.

In Rome werd hij voor de beesten geworpen. Hij heeft zijn leven beëindigd als martelaar omdat hij getuigde van zijn geloof in Jezus Christus als Zoon van God en Zijn Verlosser.

Hij heeft **Zeven Brieven** op zijn naam staan, waaruit duidelijk wordt dat hij de Evangelieën, de brieven van Paulus en ook die van Johannes, Jacobus en Petrus kende. Zijn brieven zijn doorspekt met citaten uit die geschriften. Ook al vinden we bij hem, zo lijkt het, enkele originele uitspraken, toch moeten we daaruit niet concluderen, dat hij een eigen theologie heeft ontworpen. Hij houdt zich verder strict aan de prediking van de Schrift en wil in de voetsporen van de apostelen treden. Zo schrijft hij aan de gemeente te Efeze:

"U bent mede-ingewijden van Paulus, de geheiligde, die getuigenis heeft afgelegd, de prijzenswaardige, in wiens voetspoor ik moge blijken te gaan, wanneer ik voor God verschijn."

We hoeven daarom niet te verwachten dat het bij hem tot een breuk is gekomen met de apostolische traditie. Het was juist zijn streven in de voetsporen te gaan van de apostelen. Hij schrijft in zijn brief aan de Magnesiërs:

"Laten we ons best doen stevig te staan in de leringen van de Heer en de apostelen, opdat alles wat u doet, moge gelukken naar lichaam en geest, naar geloof en liefde in de Zoon, de Vader en de Geest, geheel en al."

Maar als hij beelden gebruikt, die we niet direct uit de Bijbel kennen, wat moeten we daar dan van denken? Laten we een voorbeeld geven. Hij schrijft in zijn brief aan de Efeziërs:

"Stenen als gij zijt van de tempel van de Vader, gereed gemaakt voor het bouwwerk van God de Vader, omhoog gehesen door de hijskraan, namelijk het kruis. Hierbij gebruikt u de Heilige Geest als kabel, uw geloof trekt u omhoog, de liefde is de weg die naar God leidt."

Is dat een eigen vondst geweest of heeft hij dit opgepakt uit de prediking van Petrus of Paulus? Is dat laatste mogelijk?

Dat de gemeente een bouwwerk is, is inderdaad ontleend aan Petrus en Paulus (zie 1 Petr. 2:5, en Ef. 2:21-22). Het basisbeeld is bijbels, de uitwerking kan ook van hemzelf zijn.

Het is ook opvallend dat hij vaak geloof en liefde in een adem noemt. Hij schrijft in dezelfde brief:

"Het geloof is het begin en de liefde is het einde."

Steunt dit ook op de prediking van Petrus of Paulus?

Inderdaad vinden we dezelfde gedachte in de tweede brief van Petrus:

"Maar schraagt om deze reden met betoon van alle ijver door uw geloof de deugd, door de deugd de kennis, door de kennis de zelfbeheersing, door de zelfbeheersing de volharding, door de volharding de godsvrucht, door de godsvrucht de broederliefde en door de broederliefde de liefde (jegens allen." (2 Petr. 1:5-7).

Hier begint Petrus met het geloof en hij eindigt met de liefde.

Problematischer is dat we bij Ignatius reeds typische katholiserende elementen vinden, bijvoorbeeld met betrekking tot de eucharistie. Daaraan is één van de volgende hoofdstukken gewijd. We wilden eerst onderzoeken of hij in zijn geloof, in het algemeen gesproken, aansluit bij de leringen der apostelen. Dat hij dat doet, is m.i. duidelijk geworden.

Polycarpus van Smyrna (69-155)

Polycarpus was bisschop te Smyrna en is ook de marteldood gestorven in 155 na Chr. Hij was een leerling van de apostel Johannes en waarschijnlijk door hem daar tot bisschop aangesteld. Uit de ene Brief die we van hem hebben, blijkt zijn evangelisch geloof:

"In die vreugde verlangen velen om binnen te gaan omdat ze weten dat u gered bent door genade en niet uit werken. Het was namelijk de wil van God door Jezus Christus."

Ook zijn brief is doorspekt met citaten uit de Bijbel en hij wil niets anders doen dan de leringen van Christus onderwijzen. Zo schrijft hij bijvoorbeeld naar aanleiding van de Bergrede:

"Herinnert u wat de Heer heeft geleerd: 'Oordeelt niet opdat u niet geoordeeld wordt, vergeeft en u zult vergeven worden, weest barmhartig opdat u barmhartigheid ten deel valt: met de maat waarmee u meet zal voor u gemeten worden en gelukkig zijn de armen en vervolgd ten wille van de gerechtigheid want van hen is het Koninkrijk van God.'"

Hij schrijft ook:

"Doet daarom een gordel om uw midden en dient de Heer in eerbied en waarheid."

Het beeld van de gordel heeft hij ontleend aan de eerste brief van Petrus:

"Omgordt dus de lendenen van uw verstand" (1 Petr. 1:13).

Wat we over Ignatius hebben gezegd, geldt ook voor Polycarpus. Ook bij hem vinden we geen breuk met de tijd der apostelen.

Clemens van Rome (+101)

Volgens de kerkvader Irenaeus heeft Clemens de apostelen nog gekend (hij was een naaste medewerker van Paulus, zie Fil. 4:3!) en was hij de derde bisschop van Rome na de apostelen. Hij was door Petrus tot bisschop aangesteld. Zijn Brief genoot groot gezag en behoorde voor sommigen in de eerstvolgende eeuwen zelfs tot de canon.

Van een tweede brief, die op zijn naam staat, is het niet zeker dat die inderdaad door hem is geschreven. De kerkvader Eusebius vermeldt: *"Men moet weten dat er ook een tweede brief op naam van Clemens staat. Maar we weten dat deze niet zo bekend is als de eerste, daar we nergens vinden dat de ouden hem hebben gebruikt" (H.E. II, 38,4).*

Ook hij getuigde van zijn evangelisch geloof in Christus. Hij schrijft in zijn Brief:

"Daarmee maakten ze duidelijk dat door het bloed van de Heer verlossing zou zijn voor allen die geloven en hopen op de Heer" (12).

Ook zijn brieven zitten vol met citaten uit de Bijbel. Soms sluit hij nauw aan bij een passage uit de Bijbel. Zijn betoog over de liefde doet bijvoorbeeld sterk denken aan 1 Kor. 13. Hij schrijft:

"Wie liefde heeft in Christus, moet de geboden van Christus houden. Wie kan de band der liefde beschrijven? Wie is in staat de majesteit van zijn schoonheid uit te spreken? De hoogte waartoe de liefde leidt is onuitsprekelijk. De liefde hecht u aan God, liefde bedekt een overvloed aan zonden, liefde verdraagt alles, liefde is geduldig. In liefde is niets onedels en is geen trots; liefde kent geen scheiding; liefde verzet zich niet; liefde doet alles eendrachtig. In liefde worden alle uitverkorenen van God volmaakt, zonder liefde is niets aan God welgevallig. In liefde heeft de Heer zich tot ons genomen. Door de liefde die Hij ons toedroeg, gaf Jezus Christus onze Heer zijn bloed voor ons naar de wil van God; zijn vlees voor ons vlees; zijn leven voor ons leven" (49).

Ook zijn brief getuigt nergens van een breuk met de tijd der apostelen.

Deze apostolische vaders hadden een diepe liefde voor hun Verlosser Jezus Christus en ze waren bereid hun leven voor Hem te geven. Ze hadden een evangelisch geloof.

Toch blijft voor ons als protestanten het probleem bestaan dat we bij hen typische katholisierende elementen aantreffen, die bij de latere kerkvaders nog duidelijker aan het daglicht zullen treden.

Wat hiervan te denken? Gaat het hier om vreemde elementen die zijn binnengeslopen of kunnen die hun grond vinden in bijbelse lering? Gaat het dan alleen om een andere interpretatie van dezelfde bijbelse gegevens? Dit is de grote vraag waarvoor we staan. In de volgende hoofdstukken proberen we, zo mogelijk, een antwoord op deze vragen te vinden.

VRAAG:

1. Waarom is het voor een eerlijk en open contact tussen protestanten en katholieken van doorslaggevend belang of er na de apostolische tijd inderdaad een doorgaande lijn of een breuk is geweest met de apostolische overlevering?